

Loftaleden-00

Objekt beskrivning

Natur och kulturhistorisk vandringsled

Följ orange pilar & orange snitslar !

1.START/ Lofta Kyrka

Parkering

WC -när kyrkan är öppen!

En så kallad "Tegnér-lada" från 1837, är landets tredje största landsortskyrka. Kyrkan är värd ett besök. Kyrkbacke fanns det redan på 1200-talet, då socknens första kyrka i gråsten och tegel. En andra kyrka, i korsform, byggdes troligen på 1500-talet också den i sten. Kyrkkullen var tidigt samlingsplatsen i byn. Tre skolbyggnader, församlingshemmet, folkskolan och dagens skola ligger här, tillsammans med det gamla kommunalhuset.

Not; Altarskåpet ur den gamla kyrkan finns på Historiska museet i Stockholm och TV-visades i programmet "Ett altarskåp berättar", detaljer från skåpet finns på frimärke.
Följ pilarna söder ut från kyrkbacken till bergsudden i åkermark söder om kyrkan.

2.HÄLLRISTNING

*Skyltad

Denna hällristning är från bronsåldern 1800-500 f.Kr. 1994 målades den i av RAÄ- (Riksantikvarieämbetet), men det mesta är täckt av lava idag. Här finns 6 skepp, 1 häst, 3 spiraler-cirklar och 14 skålgropar.

Not; Gå åter till kyrkbacken och följ sedan vägen söder ut mot Råberga / Hembygdsgården.

3.RÅBERGA/ HEMBYGDSGÅRD

Parkering

TC (Dass)- alltid öppet

Under sommaren är denna 1800-tals gård delvis öppen för visning med försäljning av lokala hantverk (Se anslag på info tavlan). Hembygdsföreningen arrangerar hemvändardag, midsommarfirande, hällristningsvandringar etc. Miljön är gårdens ursprungliga, mangårdsbyggnad (enkammarstuga i två plan), undantagsstuga, bodar med tillskott av "Svingen", loge, smedja, källare och ett vattenkvarnhjul.

Not; Följ nu vägen vidare söder ut strax finner du nästa skylt för objekt nr. 4.

4.HÄLLRISTNINGAR "Råberga skeppen"

* Skyltad

Från Bronsålder (1800-500 f.Kr.) kommer dessa skeppsrisingar belägna vid den låga, långsmala bergsrygg som tippar mot väster. Här finns rikligt (25) med skålgropar och åtta skepp med bemanningsstreck. Träna ögat att hitta dessa naturella ristningar!

Not; Beakta växande gröda och djur som finns i hagen! Följ pilarna uppför skogsbacken, väl uppe se ut över landskapet. Trötta ben tar med fördel landsvägen fram till "Pärlboklyna"

5.TORPAR GRUND "Pärlbo"

Här i vägkorset låg torpet Pärlbo, som revs under andravärldskrigets energibrist och blev ved. Spåren av torp likt detta ser vi på de "tama" växter som avslöjar odlarglädje mellan hårda dagsverken på storgårdarna. Av själva huset ser vi bara stengrund och skorstenshög.

" Fundera ä 'stund hur dä 'va 'att bo på torpeä 'grunn' ! "

Not; Pilar och snitslar leder vidare mot Pärlbogölen och skogsväg till...

6.RÖSE

Utsiktsplats / Inlands-VY

Parkering vid infarten

*Skyltad

Ett gravmonument från bronsåldern (1800-500 f.Kr.), Den döde begravdes obränd (skelettbegravning) eller under senare delen, brända, (brandbegravning). Se hur man nyttjat bergsryggen för att skapa ett "högre" röse- det skulle synas ! Förutom Lofta kyrka och kyrkbyn ser man Råberga, Gökstad, Hasselby, Södersjö, Vindekulla, Ekeby, Utrike och Gursten. I N-Ö och S kan man se 16 telemaster, i S radio- och telemasterna vid

Kärringryggen, Gladhammar, NV tornet på Dalhems kyrka , 18 km bort I Ö masten i Loftahammar och i S en högspänningsledning.

Not; Trötta ben kan avstå bergsklättrandet och istället fortsätta skogsvägen fram!
Från röset, följ bergsryggen och snitslar söder ut .

7.STENTORG-KLAPPERSTENSFÄLT

Ett geologiskt fenomen från Ancyclus-tid (7000 år f.Kr.). Under inlandsisen spolades sten och sand fram mot iskanten och avsattes utanför i rullstensåsar. Havet svallade dem rena och kvar blev de kraftigt slipade stenarna. Hur havet svallat hållarna ser man även på de rester av ”jättegrutor” som finns i hållarna strax ovanför.

Not; På samtliga berg och stenar finns det en mängd arter av lavar och mossor.
Dessa växer extremt långsamt varför vi vädjar till dig som besökare att ej vända på stenar eller på annat sätt göra åverka på dessa! Följ pilarna ut på skogsvägen vidare till...

8A. RÖSE ”Stångerör”

Utsikt / Landskaps-VY

*Skyltad

Ett stort gravröse, 20m diameter, välkänt med namn, från bronsålder (1800-500 f.Kr.).

Östsidan har en sockel av kallmur och överst finns en grop. Det är ganska vanligt, ibland är det tecken på gravplundring eller så är den döde gravlagd med en träkista som mulnat bort. Utsikt över Brånestads och Dvärgstads och Måsebo, Ekenäs och Starrkärrs gårdar.

Mitt emot ligger Marstrandsberget med en fornborg. Just mellan Dvärgstad och Måsebo kan man se ett antal mindre rösen.

Not; Följ pilar och snitslar vidare ut på berget i östlig riktning, ytterligare två rösen passeras.
Det senare har en tydlig plundrings skada.

8B. KVARTSBERGET

Innerskärgård-VY "Det optimala fika stället"

Stanna och njut av den svala vinden, som nästan alltid blåser från något håll. Här 70 möh, har man en god vy över det som kan ha varit Tjust vagga- Skärgården. Vattnet är Utrikeviken , en inre del av Gudingeviken. Berget är en kvarts med enstaka helt vita partier. Rakt i S ser man Hovickerberget med jätten Pukes grotta. Vidare syns gårdarna Södersjö, Utrike, Vinö, Vinö, Ekhult och sommarstugeområdena Lerboholm och Sandvik. I horisonten syns delar av Västervik, bla S:ta Petri kyrktorn, vattentornen, det på Norra Sjukhuset och det vid infarten samt skorstenen på Lucerna sopstation. Sommaren-95 orsakades troligen rastande vandrare en omfattande skogsbrand här. Spåren syns väl och påminner oss om att eld på mark och berg inte är tillåtet. Låt oss slippa liknande incidenter.

WARNING ! Nedfarten från berget är lite brant...Hjälprep att hålla sig i finns!
Var beredd på överraskningar- sommaren 1999 gästade en vandrande Björnhane Lofta!
Svaga ben rekommenderas att gå tillbaka och ta körvägen till Stengårdsnäs, se nr 10C.

9A. RASBRANT

Nyckelbiotoper

*Skyltad

Detta är en trång rasbrants passage med ett unikt microklimat. Just söderläget ger en speciell miljö. I samarbete med Skogsvårdsstyrelsen har vi fått upp informativa skärmar om nyckelbiotoperna. Växter och djur får här sköta sig själva utan mänsklig inblandning. Trädstammar får ligga och ger under nedbrytningen livsrum åt tusentals organismer.

9B. SUMPSKOG

Nyckelbiotop

*Skyltad

Ytterligare en nyckelbiotop med informativ tavla. Den ”blöta” skogen har också en unik miljö, på de socklarna nere vid stambasen ser man det speciella livsrummet som skapas här. På vandringen möts man av igenväxt skogsbete, mordern skogsplantering av tall. Ett kuperat parti av kvartsberg samt ett mindre röse finns också.

10A STENSÄTTNING

*Skyltad

En mäktig grav, 22m i diameter, från yngre bronsålder eller äldre järnålder, (500 f.Kr- 1050 e.Kr) Denna gravtyp håller minst en brandberavning, som kan vara plundrad. I mitten står en gigantisk tall, den "skålvända" barken talar för att trädet är minst 350 år.

10B SKÅLGROPSTEN

Denna form av löst block med skålgropar ovanpå, en offerhäll, är inte helt ovanlig i närheten av gravar från tiden. Vandrare offerar än i dag mynt i groparna för sina drömmar. Hällen upptäcktes vid ledarbeten 1995. Hela området har i samarbete med markägare under våren-96 restaureras, av skogs- vårdstyrelsen (SVS) för att återfå hagmarks-karaktär. Kontakten med vattenspegeln från viken samt betesdjur och mera lövträd är målet med projektet. Ca 15 m³ massaved togs ut i denna kulle. Här finns början till fasta provytor för att studera flora och faunans återtag till mångfaldiga marker. Följ vägen ner till viken och stäng grindar efter er...

10C.STRANDÄNGAR

En hävdad strandängsbiotop betad av gårdens ungdjur och sinkor. Gården är Stengårdsnäs, socknens prästgård fram till 1940. Mangårdshuset i gult, byggdes i början av 1800-talet efter en brand. Den privatägda gården drivs idag som jord-skogsbruk med modern mjölkproduktion och man håller även landskapsvårdande Rya-får.

Not; Fortsätt över strandängarna jämte "Prästviken", nyttja spångar och gå över stättan till ängsmarkerna på "Fruholmen"

11.ÄNGSMARKER

Änglamarker vid Fruhalsen

Denna udde som betas av får ingår i ett stort och omväxlande hagmarksområde utmed Utrikeviken. Här finns ovanligt många växtarter som visar på lång och kontinuerlig hävd utan extra gödsling, liksom hamlade gamla träd (lind). Udden kallas Fruholmen och bjuder på tre ängstyper (vätäng-friskäng-torräng) allt från det fuktiga strandbrynet upp till de torra, magra bergsryggarna. Området är klassat som högsta naturvärde i kommunens naturvårdsprogram.

Strandäng; Gulkämpar, Strandkrypa, Salttåg

Fastmark; Svinrot, Blodnäva, Jungfrulin, Solvända m.m.

Not; Badplats för vandrare har nu ställt klar i hagmarkens SÖ-spets. Vi ber gäster att inte inkräkta på den privata badplatsen vid Utrike. Elstängsel förekommer !

Vandra genom hagmarken, nå grinden i nord-östra hörnet och fortsätt in i nästa hagmark/åker med klövervall för att nå den anslutande grusvägen till ...

12.UTRIKE GÅRD

Parkering -vid ladugårds gavel

En gård med rötter långt tillbaka. Måns (Nilsson) Länk fanns här 1473-1501. Gården har idag entreprenad verksamhet inom skogsbruket. På gårdens marker finns en stor samling fornminnen från bronsåldern, omfattande hållristningar, rösen, skeppssättningar och stensättningar från järnåldern.

Not; Leden går längst landsvägen och vidare in i skogsbrynet till...

13.RÖSE

En grav, ett "rörigt" röse med rester av en kantkedja som ligger runt röset. Från senare delen av bronsåldern (1 800- 500 f.Kr.).

Not; Leden går vidare i skogsbrynet och viker av över ett dike med ekspång, längs åkerkanten till en friliggande ...

14.UTRIKESTENEN

Parkera vid ladugården *Skyltad

Hållristning i löst block med bildytan i öster. Den är unik i sitt slag av flera skäl. Den har en "körscen" med en figur som går bakom ett dragdjur med tömmar och drar ett årder. Vidare består ristningen av ca.15 skålgropar, 4 skeppsfigurer varav en med annorlunda form än de vanligt förekommande, 4 cirklar med ekrar eller spiral. Det unika ligger i själva kompositionen där inga ristningar överlappar varandra samt att de är belägna på löst block.

Bilden har inspirerat till Loftas logotyp / Se på framsidan av denna broschyr.

Not; Vandra tillbaka **SAMMA VÄG** i åkerkanten och fortsatt sedan via skogsbrynet till hagmarkerna på Vittinge. *Vänligen beakta grindar då flera uttryckningar skett till följd av att djur tagit sig ut efter oaktsamma vandrare detta år !*

15A. RÖSE

”Vittingehällarna”

*Skyltad

Detta flacka röse innehåller en gravkista av flata stenar vid tallen. Det kan ha funnits stenar som lock, men dessa är nu borta. Höjdläget har nyttjats till gravplats på bronsåldern. Leden passerar några stensättningar (gravfält) från järnåldern.

Not; Ströva fritt över hällarna var uppmärksam på att inte överraska vilande djur som kan ”komma i sken” och dra igenom allt vad stängsel heter- meddela i så fall närmaste lantbrukare/ fastighet !

15B. HÄLLRISTNING

”Vittingehällarna”

*Skyltad

På den närmast plana bergytan finns 6 skeppsfigurer, 1 människofigur samt linjer inom en yta 8X2 m. Skeppen är i några fall ganska fragmentiska. Målade stenar utmärker dem, men betande djur kan flytta markeringarna. Exempel på hur man nyttjar isräfflor och issprängningar finns . Ett sentida skepp med ljusa kontraster mot det mörka kvartsberget och ”felplacerat” i motsatt riktning mot isräfflorna belyser klåfingrighet över tid !

På stora hällen ner mot gårdet finns en hällristningsyta, 2X3 m samt med några skepp strax nedanför. Den samlade gruppen består av två människofigurer, en bågskytt den andra med ett djur, två djurfigurer, 4 hela skepp, ett ofullständigt samt 64 skålgropar. Gården heter Vittinge och bedriver aktivt jord bruk med mjölkproduktion.

Not; Leden fortsätter grusvägen genom hag- och åkermark i riktning mot gården. Vid skogsbrynet i väster ta av genom elstängslet och fortsatt över stätta genom skogen till..

16.HÄLLRISTNING

”Skepp”

Parkering vid nr. 17

*Skyltad

Detta stolta skepp mäter 1,9 m med 23 bemanningsstreck och är ensam allena på den sluttande hällen. Skeppet markeras med sten i för och akter.

Not; Gå tillbaka över staketet följ pil och snitsel till Vittinge/Åkerholmsvägen.

17.SVINGEN -ett fattighus

Parkering för enstaka personbil

Här låg socknens fattigstuga, som nu står på hembygdsgården i Råberga (se nr.3).

Svingen låg här efter "den stora kröken/svängen" det vill säga "svingen". Åtta personer bodde i torpets enda rum, köket ! Ställ dig på husgrunde, kan du känna trångboddheten!?

Not; Nu är leden utökad med etapp 2- du kan välja att promenera åter till kyrkan här !

Följ vägen vidare mot Grånsten. Väl framme på ladugårdsplanen följer leden vägen till vänster och kommer till...

18.Fångstgrop

Denna fångstgrop är nu 4m i diameter och har varit betydligt djupare än dagens meter. Den är sensatt och har en vall runt kanten för att göra djupet större. Fram till mitten av 1800-talets mitt använde man bl.a fångstgropar till att fånga och döda varg i. Gårdarna är en klungby som heter Grånsten och bedriver jordbruk med expansiv mjölkproduktion samt nötköttproduktion.

Not; Följ vägen vid åkermark till skogsbrynet. Leden passerar ett troligt gravfält från järnåldern, viker av och kommer upp på...

19. FORNBORG ”Hammar”

Utsiktsplats

På bergets övre del, 80X50 m, avgränsas borgen av en stenvall, 2-4m bred och 0,5-1m hög.

I SO finns en del av kallmur i flera skift. Det är troligt att denna ”borg” tillsammans med den närmast i NO, norr om gården Hasselby, varit befästa, offensiva försvarsborgar under järnåldern (500f.Kr- 1050e.Kr). Då kan murena buri en pallisad av resta stockar. Vattenytan var då 5m högre och de båda ”borgarna” låg på var sin sida om den vik som sköt in mot Hasselstad och Björnsholm.

Not; Gå tillbaka ner i hagen och följ leden på den gamla häradsvägen runt berget fram till väg 213 ("Loftahammarsvägen"). Ta höger och passera...

20 –21. KYRKKULLEN- vid Ottinge   Parkering vid skylt   *Skyltad
Vid Ottinge herrgård från 1846, får man ett bra exempel på Tjustempir, byggd av Jonas Jonsson. I dag berdriver lantbruket förutom skogsbruk, expansivt jordbruk med nöt- och svinuppfödning. Gravfältet från brons-järnålder är röjt i samarbete med Skogsvårdsstyrelsen-98 och visar upp en diger samling gravar. Skeppsättningar, stensättningar , treuddar och övertorvade högar med och utan kantkedja.

Not; Respektera det privata torpet och stanna i nedre delen av gravfältet.
Gå sedan tillbaka förbi gården mot Tingstadby där leden viker av till höger vid brevlådorna

22. Domarringar Tingstad

Ett gravfält från järnåldern (500 f.Kr.- 1050e.Kr) med brandbegravningar. Den övre, mindre, domarringen består av 16 klumpstenar och den andra, större, av 18 stenar. Vid sidan finns liknande stenar, som kan vara flyttade domarringar. Enligt hävd skall här ha hållits ting för norra , resp, södra Tjust härader. Byn och gårdarna heter Tingstad. Dessa bedriver idag jord- skogsbruk med nötuppfödning. Följ vägen upp till Kyrkan och Åkerholmsvägen till...

23. Gravfält

Parkering på skolgården   *Skyltad

Vid övergången till hagen låg de gamla kyrkSTALLARNA och den gula fastigheten i trä är Klockaregården. På krönet ligger ett gravfält som består av 30 runda stensättningar. De kan vara från brons- och/eller järnålder. I NV delen ligger Tjust största skeppsformiga stensättning, 45 m lång och 7 m bred, från bronsåldern. De vanligtvis förekommande skiärvstenshögarna saknas och den ena änden är skadad av yttäckt. Leden fortsätter ner mot åkermarken , längst stigen...

24.KOPFE KÄLLA-en dopkälla   Parkering vid skolgården   *Skyltad

Av hävd har denna kalkkälla varit i bruk sedan länge. Förr har Loftaborna tagit vatten till barndop i kyrkan. Källan är belägen i en bergsnisch.

Not; I hagen betar "Highland Cattle" och hästar !

Så har leden kommit tillbaka där den började!

Turen runt Loftas levande Natur- och kulturlandskap är avklarad.

Har vädret varit gynnsamt och humöret bra, har den nu trötte vandraren verkligen gjort ett dagsverke. Vi hoppas ni inspirerats att lära mer om vår och andras bygder i vårt fantastiska land. Många föreningar och organisationer verkar för detta och framförallt är vi stolta att bo i en levande landsbygd som ständigt utvecklas och hittar nya kompetenser och näringar ! Återkom gärna och engagera lokala guider till era vänner, bekanta eller yrkeskollegor.

Tack för besöket och visad hänsyn.
Välkommen åter, för leden och socknen lever och utvecklas !

För Lofta Intresseförening / 2000

Historik;

ca 10 000 f.Kr.-avslutades den senaste istiden i våra trakter kring Tjust. I Lofta socken var det ett skärgårdslandskap där endast de högsta bergsryggarna tittade upp ur vattenmassorna.

ca 6 000 f.Kr. -de första folken "Stenåldersmänniskorna" lever som jägare och samlare som förflyttar sig ständigt mellan olika jaktmarker. Klimatet är betydligt varmare och det är täta ädellövskogar i området. De kända boplatserna finns väster om E22:an vid Vida by och Droppstad.

ca 1 800-500 f.Kr. -metallen brons gör sitt intåg och således "Bronsåldersfolken" som är den rikaste perioden i Tjusthistorien. Folket håller boskap som de röjer betesytor till, troligen följer man djuren på betesvandringar likt ett nomadfolk. Granen börjar vandra in i landet norr ifrån, granen har kommit till Mälardalen-Stockholm. I Lofta och Tjust är dock ännu lövträden dominerande med inslag av tall och en. De monumentala gravrösena och hållristningarna är de fantasieggande spåren till eftervärlden...

ca 500 f.Kr.-1 050 e.Kr. Järnåldern som de flesta känner igen genom "vikingatiden"(800-1050 e.Kr.) som avslutar perioden till förmån för den historiska, kristnade tiden. Metaller, resor i handel och plundringståg samt permanent boende jordbrukare tillskrivs denna period. Klimatet blir allt svalare, granen kommer ner till Småland och man stallar upp djuren, odlar grödor och får därmed samlade "byagravfält".

Som de vanemänniskor vi är, bor Loftaborna ännu kvar i stort sett på samma boplatser i socknen. Stensättningar, resta stenar, övertorvade stensättningar mm samt de magiska runorna uppträder under järnåldern.

ca 1050-1500. Medeltid i socknen, tidigt bygger man kyrkan i gråsten, den fanns här redan på 1200-talets början... Loftas gränser innefattade Loftahammar, Överum samt hela Norrlandet med Stegeholm, idag slottsruin vid Västervik. Den bördiga Loftaslätten med sin lera lade grunden till mången storherres rikedom. Loftaån gav livsviktigt dricksvatten, mängder av fisk och även energi till alla kvarnar och sågar vid ån.

ca 1500-2000 Storgods och gårdar gav många arbete. Tjust bergslag var namnet under brukens storhetstid, övergivna gruvhålör skvallrar därom. När industrialismen och 1900-talet knackar på sker en successiv urbanisering. Idag har vi ungefär 350-400 fasta hushåll varav merparten har arbete utanför socknen. Jord/ skogbrukstraditionerna är dock starka och det gör att vi ännu har ett öppet och levande landskap i Lofta. Ett rikt och aktivt föreningsliv med livsgnista och samarbete. Lofta har ett litet men konstant befolkningsökande de senaste 10 åren, vi hjälper dig gärna att hitta bostad hos oss !

Kontakta : Lofta Intresseförening

!

VÄLKOMMEN

Skriv och berätta om synpunkter mm

Lofta Intresseförening c/o Akko Karlsson

Högtomta, Lofta 594 93 GAMLEBY Tel:0493-60178

E-post: akko@telia.com Mob.073-993 7287

Guide Turer på Loftaleden
med @kko *

RING: 0493-60178 eller 073-993 7287

Lärande upplevelser i Levande Bygd !

Lokala skrönor & traditioner samt
natur o kulturhistoria .

***BUS**-medlem : **Bygde UtvecklingService**-ekonomisk
förening

Arrangör till: Företag, grupper, organisationer, skolor, enskilda

För Levande Bygder: processledning, föredrag, upplevelser